

Buletin de analiză politică

Anul III, nr. 4 (28), 25 februarie 2004

SUMAR

I. Analiză politică internă

- **Raportul Parlamentului European despre România:
motivații și implicații** 3
- **Electoralismul și efectele sale** 6

I. Analiză politică internă

Raportul Parlamentului European despre România: motivații și implicații

Apariția Raportului Comisiei de Politică Externă a Parlamentului European despre România, la începutul acestei luni, a determinat reacții violente pe scena politică românească. Faptul că un eveniment extern are o atât de mare importanță pentru viața politică internă poate fi explicat prin prioritatea pe care o are integrarea europeană în agendele tuturor forțelor politice din țară. Totuși, evenimentul trebuie analizat mai îndeaproape pentru că poate conține mai multe detalii ce nu trebuie neglijate în acest an atât de important. Explicarea conținutului Raportului trebuie realizată în contextul politic internațional, a percepțiilor despre România și a realităților din România.

I. Contextul anului 2004

Anul 2004 este foarte important pentru că are în prim plan patru componente esențiale circumscrise de raportul în cauză: alegerile pentru Parlamentul European și din alte state europene (Spania, Grecia), aderarea a zece state la UE, existența unei tendințe antiamericane în cadrul UE și problema raportului de forțe pe scena politică românească – culminând cu alegerile generale de la sfârșitul anului.

a. Alegerile din Europa

Alegerile pentru Parlamentul European sunt momentul crucial pentru politica europeană în acest an. În prezent, legislativul eu-

ropean este dominat de Grupul Popular al partidelor conservatoare, aliat cu grupul partidelor liberale. Socialiștii europeni urmăresc schimbarea acestui raport de forțe în favoarea lor, dar trebuie să ia în calcul două tendințe defavorabile: creșterea nemulțumirii electoratului cu privire la numărul de imigranți est-europeni și criza sistemului de asigurări sociale caracteristic „statului bunăstării” la nivel european, mai ales datorită îmbătrânirii populației. Aceste tendințe se pot contracara uneori reciproc, prin aducerea de forță de muncă suplimentară din estul Europei, dar diferențele culturale pot crea probleme suplimentare ce depășesc soluțiile raționale. De aceea, mesajul fiecărei forțe politice, în context național, tinde să valorifice potențialul electoral, ignorând contextul mai larg, european.

La nivelul alegerilor europene, problemele se leagă de eșecul de a adopta o Constituție a Europei și de creșterea euroscepticismului populației din țările deja membre. UE începe să fie văzută ca o mașinărie birocratică izolată care pierde din ce în ce mai mult contactul cu cetățenii. Ratarea relansării UE, în care țările din est aduc un nou suflu de euroentuziasm (pe termen scurt), ar putea delegitima construcția europeană într-un moment în care aceasta părea să se îndrepte în direcția cea bună. Grupurile ideologice europene își propun să combată problemele existente și să evite apariția de noi probleme. În viziunea acestor forțe politice, aderarea celor zece noi

state membre la mijlocul anului, și a altor două în 2007, poate cauza noi probleme.

b. Impactul aderării celor zece noi state membre

Integrarea noilor state membre, în special a celor opt din Europa Centrală și de Est, poate da naștere la anumite dezechilibre în cadrul UE. În primul rând, ponderea fiecărui stat deja membru va scădea, și, în consecință și influența asupra deciziilor. Dar, mult mai important, va crește ponderea de fonduri europene necesare aducerii la un nivel echivalent a economiilor noilor state membre. Impunerea de noi taxe cetățenilor vest-europeni pentru acoperirea acestor nevoi nu este o măsură populară și nu poate fi justificată direct în fața alegătorilor, pentru că apelează la solidaritatea acestora fără ca ei să poată fi consultați în mod direct asupra acestui efort. Aflați deja într-o ușoară recesiune economică, cetățenii europeni ar putea să refuze să-i ajute pe alții, preferând să se ajute pe ei înșiși. Astfel, entuziasmul pentru extindere se poate stinge rapid, dacă se va observa că beneficiile sunt depășite de costuri. Partidele europene nu pot ignora aceste opinii, mai ales într-un an electoral și, de aceea, pot adopta poziții mai intransigente în acest an față de noile state membre și chiar față de țările candidate.

c. Tendința antiamericană a UE

Anul 2003 a fost marcat de opoziția unor țări membre ale UE (în special Franța și Germania) față de intervenția americană în Irak. În același timp, țările candidate din estul continentului, printre care și România, au susținut fără rezerve intervenția militară, trimitând chiar trupe la fața locului. În contextul în care au existat și alte membre ale UE care au susținut intervenția SUA (Marea Britanie, Spania, Italia), țările din est sunt văzute ca niște noi „cai troieni” ai americanilor în cadrul UE.

În acest sens, opoziția tandemului polono-spaniol în cadrul Conferinței Inter-Guvernamentale de la Bruxelles, din decembrie 2003, a fost o experiență traumatizantă pentru partizanii integrării care nu mai doresc repetarea acestui gen de dispute. În acest scop, reprezentanții țărilor respective ar putea pune condiții din ce în ce mai greu de îndeplinit de către ceilalți candidați, sau ar putea încuraja o înghețare a procesului de extindere a UE, sacrificată în favoarea unei mai mari integrări a membrilor din prezent (cei 25).

d. Echilibrul de forțe pe scena politică românească

În mediile europene există o anumită percepție potrivit căreia PSD ar avea o poziție prea puternică pe scena politică românească. Din perspectiva realizării unor interese europene, existența unui sistem politic echilibrat ar crea mai multă vulnerabilitate la presiunile externe, ceea ce ar determina dependența mai mare a forțelor interne de factorii politici externi. Această tendință este evidențiată de poziția față de două probleme interne: semnarea contractului cu firma americană Bechtel în vederea construcției autostrăzii Borș-Brașov și susținerea alianței PNL-PD. În primul caz au existat reacții negative ale unor cercuri de afaceri europene, care au considerat că nu a fost acordată prioritate unor firme europene, ci unei firme americane concurente, o dovadă în plus a statutului de „cal troian” atribuit României.

În al doilea caz, apartenența europarlamentarilor Emma Nicholson și Arie Oostlander la grupurile liberal, respectiv conservator, din Parlamentul European nu poate fi neglijată. PNL are relații foarte bune cu grupul Liberalilor și Democraților Reformiști europeni și cochetează cu Partidul Popular European, care caută un partener viabil în România, după colapsul PNȚCD. Acestea au interesul

clar de a sprijini ascensiunea PNL și de a echilibra, în acest fel, spectrul politic din România.

II. Desfășurarea scandalului adopțiilor internaționale

După cum s-a putut observa presiunea internațională asupra României s-a declanșat ca urmare a amendamentelor baroanei Emma Nicholson cu privire la nerespectarea moratoriului asupra adopțiilor internaționale. Tema nu este întâmplătoare pentru că reprezintă o valoare electorală și în interiorul UE. și cum alegerile europene au loc chiar în acest an, nu este de mirare că problema a fost folosită din plin, mai ales ca reiterare a valorilor comune europene și de către un exponent specializat în această problemă.

În prima fază, recomandarea celor doi europarlamentari a fost de a suspenda negocierile cu țara noastră. Confrunțați, însă, cu refuzul majorității celorlalți europarlamentari, cei doi au renunțat la formularea „suspendare” în favoarea termenului de „reorientare” a strategiei negocierilor. Ceea ce trebuie remarcat însă, este faptul că cea de-a doua formulare a întrunit consensul în cadrul Comisiei pentru Politică Externă a Parlamentului European, dar și a Comisiei Europene, cea care va implementa, de fapt, decizia finală. Acest fapt demonstrează **existența unei percepții generale negative despre România în cadrul Uniunii Europene.**

Această experiență a pus în lumină importanța și necesitatea unui lobby neconvențional realizat pe canale informale în cadrul instituțiilor europene.

III. Implicații și previziuni

1. Raportul Parlamentului European

despre România este primul atac consistent care vine din exterior și care poate afecta credibilitatea PSD prin semnalul negativ pe care îl adresează Executivului român. S-ar putea crea impresia că este pus în pericol obiectivul aderării la UE în ianuarie 2007. Totuși, aceste speculații pot fi contracarate ușor prin intervențiile unor analiști politici care ar arăta că negocierile pe capitole pot fi încheiate și în 2005 fără un efect asupra datei de aderare fixate de Comisie.

2. Alianța PNL-PD (AD.A.) va folosi raportul ca argument major pentru eșecul reformei. Astfel, în campania electorală vor fi vizate **lupta împotriva corupției** – unde se va scoate în evidență problema „baronilor locali” ai PSD, **Justiția** – unde se vor scoate în evidență deficiențele sistemului judiciar care nu au fost încă soluționate, **relația cu presa** – unde vor fi atacate reacțiile dure la critici, asimilate cu restrângerea liberei exprimări și impunerea cenzurii economice și **copiii instituționalizați** – sector în care lipsa investițiilor poate întări imaginea negativă despre România în exterior.

3. Este de presupus că opoziția va merge pe ideea sprijinirii unei campanii sinergice, coroborate cu articolele din presă, urmând a fi reluate informații sau cazuri mai vechi de presiune asupra mass-media locale, punctele cheie fiind județele Vrancea și Gorj.

4. Din modul cum e construit raportul se creează vulnerabilități pentru PSD în ceea ce privește îndeplinirea unor criterii politice necuantificabile. De exemplu, în domeniul luptei împotriva corupției nu se poate stabili un număr de cazuri concrete instrumentate care ar indica succesul măsurilor adoptate. În schimb, în domeniul Justiției criteriile cuantificabile sunt mai simple și realizarea măsurilor de reformă ar stinge aprecierile negative.

Electoralismul și efectele sale

Comportamentul electoral este apreciat în mod diferit după cum este vorba despre guvern sau despre partidele aflate în opoziție. În cazul în care partidul aflat la guvernare urmărește activ obiectivul menținerii și sporirii numărului de votanți nu doar în campania electorală, acest comportament poate fi considerat, de mass-media și opoziție, drept populism. Acuzația conform căreia un partid sau altul se comportă electoral (a început campania electorală etc.) este o resursă a celui care o lansează împotriva celui acuzat, mai ales în condițiile procesului de tranziție, când politicile implică schimbări care afectează un număr mare de oameni care formează un electorat relativ volatil. Obiectivul acestei lucrări este de a identifica liniile de-a lungul cărora se manifestă actualmente comportamentul electoral al partidelor din România și de a recomanda PSD măsuri care țin de latura comunicațională a problemei.

1. Evaluarea comportamentului electoral al PSD

Deși opoziția este divizată între „polul democratic” – AD.A. – și „polul antidemocratic” – PRM, există o unitate de argumente la adresa PSD în sensul că ar recurge la practici „electoraliste”. Aceste argumente se pot grupa în categorii: argumentele „mitei electorale” și argumentele „blocajului mass-media”.

Argumentul principal al opoziției este cel al „mitei electorale”: PSD se folosește de poziția sa privilegiată pentru a-și spori

proeminența electorală și, astfel, utilizând resurse care nu sunt la îndemâna celorlalte partide, este creat un dezavantaj comparativ pentru acestea. Unul dintre reproșuri este utilizarea bugetului național și a celor de la nivel local ca pârghii electorale. PSD s-ar folosi astfel de poziția sa de partid de guvernământ pentru a distribui preferențial fonduri fie către anumite categorii sociale din rândul cărora se pot recruta votanți pro-PSD, fie către localitățile cu primari ai acestui partid pentru a stimula votarea în continuare a PSD datorită beneficiilor pe care o asemenea opțiune le aduce localității. Luările de poziție care au vizat oprirea acestui fenomen au mers până acolo încât s-a cerut sistarea tuturor lucrărilor publice pe un anumit termen (6 luni) înainte de data alegerilor, pentru a nu exista susceptibilitatea că dirijarea de fonduri este preferențială.

O altă temă de atac în legătură cu comportamentul electoral este cea conform căreia **PSD recrutează primari în scopul de a crește eficiența organizațională în teritoriu**. Migrația politică este considerată ca o manevră anti-electorală prin excelență, îndreptată împotriva partidelor (care pierd primari și consilieri) și înspre „dezorientarea” cetățenilor. De asemenea, PSD este acuzat că ar viza satisfacerea unor grupuri de interese în schimbul voturilor pe care acestea ar putea să le mobilizeze pentru partid, dat fiind faptul că mulți dintre membrii lor ar avea notorietate și influență locală convertibile în voturi.

De asemenea, chestiunea mitei electorale este invocată în relație cu **politica preconiza-**

tă de PSD față de anumite categorii sociale. Partidele de opoziție au susținut că prin programele sociale pe care le vizează – recorelarea pensiilor, politici de protecție socială – PSD nu este interesat de rezolvarea reală a problemelor, ci adoptă soluții paleative în vederea menținerii patrimoniului de votanți pe care îl are actualmente. Chestiunea „mitei electorale” accentuează responsabilitatea morală a PSD.

O altă categorie de acuzații lansată la adresa PSD (de astă dată nu doar dinspre partide, ci chiar dinspre societatea civilă și ONG-uri) este legată de **controlul asupra mass-media**. Utilizarea discreționară a mass-media pentru promovarea propriei versiuni asupra realității implică marginalizarea opiniilor și „vocilor” din opoziție. Această tactică este îndreptată spre obturarea accesului partidelor la cetățeni, care sunt deja „mituiți” de PSD și, astfel, pierd legătura tot mai mult cu orice alternativă politică. În special aceste practici (presiuni economice și politice, monopol informațional) sunt reclamate ca fiind ilicite, iar consecința este că PSD este privit ca promotor al ilegalității în domeniu, acuzat fiind că nu are doar o responsabilitate morală, ca în cazul „mitei electorale”, ci și una legală.

2. „Electoralismul” partidelor de opoziție

Răspunsul la întrebarea de ce PSD este privit de către toate partidele de opoziție ca având un comportament electoralist se poate da din perspectiva a două paliere. Unul este palierul structural, celălalt este palierul conjunctural.

Palierul structural se poate rezuma astfel: într-un sistem politic, rolul opoziției este, prin definiție, să atace statu-quo-ul. Cu alte cuvinte, acuzațiile dinspre opoziție sunt permanente – opoziția nu va înceta niciodată să

acuze guvernul că dorește să-și mențină votanții mai degrabă decât să urgenteze reforma și să ia măsuri eficiente, în loc să trăgăneze procesul. Argumentul invocat este că guvernul nu face ceea ce trebuie să facă, iar concluzia este „lăsați-ne pe noi să facem”. Opoziția descrie comportamentul guvernului ca pasiv și interesat.

Palierul conjunctural este acela pe care se situează acuzele cu privire la disfuncționalitățile sistemului politic, recrutări politice, dirijări preferențiale ale fondurilor și promovarea de legi în favoarea unor grupuri de interese. Aici, argumentul este că guvernul PSD împiedică derularea normală a procesului politic pentru a se menține la putere. Cu alte cuvinte, comportamentul electoral al guvernului și al PSD este un factor nu doar pasiv, ci obturator.

În funcție de predominarea unuia sau altuia dintre paliere și în funcție de actorii care formulează respectivele acuzații, situația poate fi caracterizată ca tinzând să fie normală sau anormală.

Trebuie remarcat că partidele de opoziție critică guvernul de pe o poziție de neutralitate și inocență. Însă departe de a fi doar opusul PSD, adică niște forțe politice care fac exact ce ele recomandă PSD și acesta nu face, datorită faptului că urmărește interese imediate, partidele au și ele propriile comportamente electorale, axate pe o tactică împotriva stării de fapt. Cu alte cuvinte, partidele de opoziție nu se rezumă doar la a „face politică” neutru, ci sunt înscrise și ele într-un anumit tip de comportament electoral. Dintr-o perspectivă mai largă, spre deosebire de Executiv, care are și responsabilitatea guvernării, întreaga activitate politică a partidelor de opoziție de pe un întreg ciclu electoral are – pe lângă funcția de a controla critic guvernul – o finalitate electorală – în toți cei patru ani scurși de la alegerile din 2000 partidele de

opozitie au încercat să se propună pe sine ca alternative la PSD. Apoi, partidele din opozitie se comportă electoral mai pregnant decât cel de la guvernare – este o regulă generală că acestea trebuie să impună și mediatizeze cu mult înainte de alegeri candidați și programe credibile, pentru a ajunge sau a tinde la nivelul de notorietate pe care îl asigură partidului de guvernământ îndeplinirea prerogativelor asumate. Această concluzie se desprinde și din faptul că acuzațiile de „electoralism” au fost formulate în special dinspre opozitie spre PSD, fiind folosite ca mijloc de vizibilizare a acuzatorilor.

Alianța PNL-PD se bazează pe mai multe tipuri de resurse virtuale, toate avînd în comun faptul că, într-un punct sau altul intersectează discursul PSD, deci se bazează pe el. Una dintre resurse este imaginea alternativei, care se bazează pe mai multe moduri de realizare. Unul este cel reactiv, în sensul că apare ca o reacție la ceea ce face guvernul PSD. Astfel politicile implementate, practicile, legislația și o mare parte din ceea ce ține de procesul de luare a deciziilor este criticat, concluzia care este sugerată receptorilor/electoratului este că ADA are programe mai bune, oameni mai competenți, principii mai sănătoase etc. Cele mai recente exemple în această direcție sunt disputele dintre AD.A. (de fapt, PNL) și PSD cu privire la recalcularea pensiilor, problema adopțiilor internaționale, problema libertății presei. În majoritatea acestor cazuri AD.A a fost un actor care a acționat după ce alți actori au făcut-o. De exemplu, în problema adopțiilor AD.A. a intervenit și a sesizat potențialul temei abia după ce alte instituții internaționale au făcut-o.

Un alt palier pe care AD.A. proiectează alternativa este cel activ, care presupune construcție virtuală activă – proiecte de legi, guvern din umbră, poziții unificate față de anumite probleme cheie ale societății ro-

mânești, metode de atingere a scopurilor. **Ponderea acestui comportament electoral este însă insignifiantă în raport cu electoralismul reactiv și în această zonă AD.A. nu acționează ca alianță, ci sub forma a două partide separate, construcția și oferta politică unitară fiind punctul cel mai slab al acesteia. Partidele componente procedează actualmente la propunerea unor proiecte de lege prin care să-și impună „marca” politică în perspectiva alegerilor.** PD propune legi în domeniul reglementării serviciului militar și organizării judecătorești (cu Emil Boc vector de imagine), iar PNL legi în domeniul economic (legea falimentului), turism și cadastru. Din nou, este de remarcat că acestea sunt inițiative ale partidelor și nu ale alianței.

În ceea ce privește **PRM**, acesta are un comportament electoralist care nu urmează un tipar asemănător, în sensul că nu parazitează în special discursul PSD și, deci, nu speculează în principal slăbiciunile guvernului, ci discursul clasei politice în general, exploatînd în principal temerile cetățenilor. Astfel, PRM rupe ciclul normal al comunicării politice (stimulat și de embargoul mediatic la care a fost supus liderul său), adresându-se direct celor a căror susținere o vizează.

PRM a recurs, de asemenea, la un electoralism de vizibilizare, determinat probabil tot de condițiile de embargou mediatic. Astfel, a ajuns fie să recurgă la o schimbare de imagine (cazul Corneliu Vadim Tudor), fie să susțină teme pe care în mod normal nu le aborda, cel mai recent exemplu în acest sens fiind interesul pentru corectarea legislației privatizării în privința stabilirii bonității firmelor.

Deci, AD.A. și PRM se comportă electoral fie propunînd alternative concretizate în proiecte de legi, fie criticînd politicile guverna-

mentale, fie încercând să contracareze măsurile guvernamentale care, voit sau nu, au ca rezultat acumularea de opțiuni în favoarea PSD. Toate acestea se petrec simultan cu lansarea unei examinări „morale” a fiecărui act al guvernului, ceea ce face ca orice act de politică (care, prin definiție afectează viața unor categorii largi de cetățeni) poate fi interpretat de către aceste partide ca electoral.

În același timp, comportamentul electoral al AD.A. și PRM este chiar mai comod de formulat decât cel guvernamental, deoarece este de ordin virtual – propunând programe și legi care vor fi adoptate în cazul în care vin la putere, partidele de opoziție se bazează pe mimarea deținerii puterii.

În contrast cu partidele de opoziție, care pot să adopte un comportament electoralist fără să fie făcute responsabile, partidul de guvernământ are un comportament electoral care trebuie să țină seama de realitatea guvernării – este „bancul de probă” față de care orice aserțiune poate fi verificată de către electorat sau opoziție. El nu poate mima deținerea puterii, astfel încât atacul axat pe criticarea politicilor este de fapt cel mai ieftin și sigur mod de vizibilizare pentru partidele de opoziție.

3. Riscurile „electoralizării” procesului politic

Comunicarea politică implică permanent publicul ca actor al trinomului putere – opoziție – public. Practic, toate schimburile putere-opoziție țin cont (sau ar trebui să țină cont) de acest fapt. De aceea, este important să examinăm care este tipul de mesaj ce ajunge la public, actorul vizat de către partide în schimburile lor legate de problemele electorale.

Strategiile moderne de marketing electoral și de concepere a campaniilor sunt bazate pe

modelarea procesului electoral ca pe un proces în care actorii sunt de două tipuri – partidele (și specialiștii în construcția de imagine politică) pe de o parte, publicul pe de alta. În această accepțiune, partidele sunt actori care vizează un obiectiv clar: *creșterea* numărului votanților, *atragera* lor, uneori chiar *manipularea* lor. Toate acestea sunt concepute ca procese tehnice efectuate de către actori conștienți (partidele, consilierii de imagine) asupra unui corp inert, inconștient, care este publicul. Totodată, toată această discuție este publică, nu este purtată doar în cercuri închise, între politicieni sau consilierii de imagine. În condițiile în care clasa politică este percepută negativ, raționamentul rezumativ pe care probabil un mare număr de indivizi îl efectuează este „partidele vor să ne atragă prin promisiuni mincinoase și nici măcar nu fac efortul de a disimula acest fapt”.

Efectul expunerii publice a rațiunilor care stau în spatele acestor comportamente electorale este responsabil în bună măsură pentru (și probabil duce la) demobilizare electorală, deoarece cetățenii știu că se discută public despre ei de către niște specialiști, care îi consideră simplă masă de manevră. Acestea sunt condiții în care absentismul este de așteptat să crească. Acest efect poate fi observat deja în state cu tradiție democratică (Italia, Franța, Marea Britanie, Germania), putând fi pus în legătură cu ascensiunea partidelor și practicilor populiste în aceste state și cu tendințele de creștere în importanță a tehnicilor de persuasiune deschisă folosite de toate partidele din spectru.

PSD a fost frecvent prezentat în toate mediile de informare ca un partid care recurge vădit la astfel de practici. Mediatiizarea acordată diverselor întruniri ale PSD a fost extinsă și s-a sugerat că acestea au o finalitate exclusiv electorală, iar PSD a fost prezentat ca unicul partid care are un astfel de

comportament, spre deosebire de celelalte partide, care s-au distribuit automat în rolul de acuzator al acestui comportament.

4. Concluzii și recomandări

a. În strategia comunicațională trebuie insistat asupra faptului că electoralismul nu este apanajul exclusiv al PSD și că și celelalte partide recurg și ele la practici electoraliste voalate. Deci, definirea comportamentului electoral trebuie lărgită (aceasta include și practicile opoziției) și scoasă de sub monopolul partidelor de opoziție. Argumentul de folosit ar trebui să fie de tipul „nu doar noi o facem”.

b. Argumentele de genul „guvernul îi mituiește pe pensionari și pe cei defavorizați social” sunt motivate moral și ideologic. În consecință, mesajul pe care PSD trebuie să-l transmită este că are o anumită viziune socială pe baza căreia concepe și implementează politici, la fel cum ar face oricare dintre partidele din opoziție. Deci, acuzațiile că PSD mituiește categorii sociale nu sunt făcute de pe o poziție neutră, ci sunt parte a strategiei electoraliste a partidelor.

c. În schimb, credibilitatea argumentelor legale – axate împotriva racolărilor de primari și consilieri, împotriva legislației preferențiale și a așa-numitei obturări a libertății presei – este mare, deoarece frontul de atac este mare. ONG-uri, partide de opoziție și organizații internaționale susțin că PSD are un comportament interesat dincolo de limita neutralității procesului de guvernare necesar într-o democrație (ceea ce este anormal, deoarece se

ajunge la argumente legale împotriva guvernului și PSD). Din punct de vedere comunicațional, PSD este nevoit să intre într-o poziție defensivă, fapt total contraindicat, mai ales în condițiile apropierei campaniei electorale. Recomandarea este eliminarea motivelor care au dus la lansarea de astfel de acuzații, cu scopul de a ieși din postura de acuzat (care presupune defensivă) și de a intra în postura de inițiator principal de teme. Temele și argumentele avansate astfel sunt principala vulnerabilitate a PSD și nu pot fi contracarate cu argumente de tipul „nu doar noi facem astfel”.

d. Tehnicizarea procesului electoral tinde să fie percepută ca o rutină de către clasa politică. Riscul (pentru PSD, mai ales) este ca acesta să fie prezentat în mass-media (emisiuni de știri etc.) ca partid a cărui singură preocupare sunt alegerile. Recomandarea în această direcție este să se încerce eliminarea din discursul PSD a oricărei argumentări care se referă la cetățeni/electorii în termeni de capital electoral și să se elimine orice referire la procesul electoral ca la un proces tehnic, de atragere de voturi. De asemenea, este de dorit ca întrunirile de orice nivel să nu fie organizate doar pentru a aborda aspecte legate de campania electorală, pentru ca astfel partidul să nu poată fi acuzat că se preocupă în exclusivitate de imaginea sa electorală și mai puțin de guvernare și administrare eficiente.

Argumentele tip de folosit în legătură cu acest caz ar trebui să accentueze că preocupările electorale nu au înlocuit guvernarea („ne interesează alegerile, dar nu în așa măsură încât să neglijăm guvernarea”).